

CODE GOED BESTUUR

DIEDERIC KLOOSTERMAN

VAKKUNDIG EN BETROKKEN

VGS

Diederic Kloosterman

organisatieadviseur

0180 - 442 689

d.kloosterman@vgs.nl

CODE GOED BESTUUR

De taken en verantwoordelijkheden van bestuurders en toezichthouders zijn niet alleen door de wetgever bepaald. Zowel het voortgezet als primair onderwijs hebben een eigen sectorcode goed bestuur. Deze code bevat in feite de opvatting van de sector over wat er van hem op bestuurlijk gebied verwacht mag worden. De code werkt twee kanten op. Enerzijds laat de sector aan de maatschappij zien wat men mag verwachten van een schoolbestuur. Anderzijds geeft hij verplichtingen naar de individuele schoolbesturen. Want wat naar buiten toe uitgedragen wordt, moet door de afzonderlijke schoolbesturen in de praktijk worden gebracht.

september 2022

1. PRINCIPES

De eerste codes goed bestuur voor zowel het primair als voortgezet onderwijs waren opgebouwd uit regels en verplichtingen. De bedoeling was duidelijkheid te geven over de uitwerking van de wettelijke bepalingen. In de nieuwste versies van de codes is ervoor gekozen om uit te gaan van principes en niet

Principes van goed bestuur Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs
Goed onderwijs voor alle kinderen	Verantwoordelijkheid
Verbinding met de maatschappelijke context	Professionaliteit
Professionalisering in alle geledingen	Integriteit
Integriteit en openheid	Openheid

meer te werken met regels. Van *rule-based* naar *principle-based* is het nieuwe uitgangspunt. Dat is in de optiek van de Vereniging Gereformeerd Onderwijs (VGS) een positieve ont-

wikkeling, want principes geven meer ruimte voor eigen invulling dan regels, normen en kaders. De bedoeling van deze opzet is dat schoolbesturen onderling en met belanghebbenden het gesprek voeren over de principes en hoe deze kunnen worden toegepast binnen de eigen context. De tabel laat de vier leidende principes zien van beide codes. Daarbij valt op dat in beide codes sterk de nadruk ligt op integriteit, openheid en professioneel bestuur. De code van het primair onderwijs geeft daarnaast een vrij gerichte omschrijving van de opdracht van ieder schoolbestuur en de verbinding daarvan met de maatschappelijke context. In feite komt het neer op een maatschappelijke opdracht die ieder schoolbestuur heeft. In de VGS-handreiking bij de code wordt daar dieper op ingegaan.

Bij ieder principe is een aantal uitwerkingen beschreven. Deze uitwerkingen kunnen worden gezien als hulpmiddelen om het principe in de praktijk handen en voeten te geven, maar zijn niet bedoeld als verplichtingen. Deze opzet biedt daarom veel ruimte voor eigen keuzes en accenten. Daartegenover staat een stevige verantwoordingsplicht, met name via het jaarverslag.

2. VERPLICHTINGEN

Zoals gezegd, naast de principes geldt een stevige verantwoordingsplicht, met name via het jaarverslag. In het VO worden dat lidmaatschapseisen genoemd. Dit zijn verplichtende bepalingen, die voor ieder schoolbestuur van toepassing zijn. De meeste hiervan kennen een wettelijke basis. Het

gros van deze bepalingen richt zich op transparantie, op het publiceren van informatie. De tabel hiernaast biedt een overzicht van de documenten die gepubliceerd moeten worden. Publicatie betekent dat de documenten

Verplichte publicatie PO en VO

- Jaarverslag
- Statuten en evt. bestuursreglement
- Samenstelling, nevenfuncties en honorering van bestuursleden en toezichthouders (in het jaarverslag)
- Actueel rooster van aftreden
- Evaluatie bestuur door intern toezicht (in het jaarverslag)
- Klachtenregeling
- Klokkenluidersregeling
- Integriteitscode

openbaar en toegankelijk moeten zijn, in de meeste gevallen via de eigen website. Het jaarverslag is daarbij de plaats waar de meer actuele onderwerpen staan, zoals het rooster van aftreden, de samenstelling van het bestuur en intern toezicht, de uitkomsten van de evaluatie, etc. Het komt voor dat besturen omwille van de privacy van individuele bestuursleden de (neven)functies niet vermelden. Toch is het verstandig om niet te snel met privacy te schermen. Beter is dan om voor een compacte omschrijving te kiezen. Dus: lid raad van toezicht van een gehandicaptenorganisatie of

‘zelfstandig ondernemer in de groensector’ in plaats van ‘mede-eigenaar hoveniersbedrijf x’.

Naast de verplichte publicatie van bepaalde documenten zijn er nog twee andere pas-toe-bepalingen. De ene richt zich op de zittingstermijn van toezichthouders. De zittingstermijn per periode dient vier jaar te zijn en de maximale totale zittingsduur is acht jaar. Het is goed om deze bepalingen als uitgangspunt te hanteren, ook in de statuten. Tegelijk dient een bestuur oog te houden voor de eigen deskundigheid en continuïteit. Een te hoge doorstroming van toezichthouders kan leiden tot verlies van deskundigheid en stabiliteit. Het is daarom te verdedigen dat er in de statuten wel een soort voorbehoud opgenomen wordt, dat in zwaarwegende gevallen een extra termijn toegekend kan worden. De beoordeling hiervan is aan het bestuur of de toezichthouder zelf. Dat zou kunnen leiden tot een praktijk van langere termijnen. Tegelijk dwingt de publicatie van het rooster van aftreden en een eventuele rol voor de medezeggenschapsraad tot een actieve verantwoording over een dergelijk besluit en zal automatisme niet zo snel voorkomen.

De andere pas-toe-bepaling die zowel bij het PO als het VO geformuleerd is, heeft betrekking op het vermijden van een combinatie van functies als be-

stuurder en toezichthouder. Zo is het niet toegestaan om (vrijwillig of professioneel) bestuurder te zijn en tegelijkertijd toezichthouder bij een ander schoolbestuur in dezelfde sector. De code in het primair onderwijs voegt daaraan toe dat dit ook niet kan bij een organisatie in een ‘aanpalende’ onderwijssector in hetzelfde voedingsgebied. Hiermee is uitgesloten dat een bestuurder uit het PO toezichthouder is bij een VO-scholengemeenschap binnen hetzelfde voedingsgebied. Daarnaast is vastgelegd dat een toezichthouder niet binnen vier jaar benoemd kan worden als bestuurder in dezelfde organisatie. Dit is met name voor schoolorganisaties met een one-tier-bestuursmodel een voorschrift waarmee goed rekening gehouden moet worden. Zij kunnen dus niet ‘stuwertje wisselen’ tussen uitvoerend en niet-uitvoerend bestuurder.

3. TOEZICHT OP DE NALEVING

Is het naleven van de Code verplicht? De onderwijswetten zeggen dat de toezichthouder moet toezien op het naleven van een sectorcode goed bestuur. Het schoolbestuur verantwoordt in het bestuursverslag welke code wordt gehanteerd en hoe daar invulling aan gegeven wordt. Een schooleigen code hanteren kan niet en dit impliceert dat elk schoolbestuur de sectorcode van respectievelijk de PO-raad en de VO-raad moet volgen. Dit geldt ook voor scholen die geen lid zijn van de sectorraad.

De Code is geen wet, juridisch valt hij onder de categorie ‘zelfregulering’ door de sector. Dat betekent dat er in feite geen officiële instantie is die toeziet op de naleving van de code goed bestuur door een individueel schoolbestuur. De onderwijsinspectie toetst wel of aan de wettelijke vereisten van goed bestuur voldaan wordt, maar niet of de code-bepalingen nageleefd worden. Al is er tussen beide uiteraard overlap.

De accountant controleert of in het jaarverslag de verplichte onderdelen opgenomen zijn, zoals vermelden van beloningen en een verslag van de toezichthouder. De basis daarvan ligt echter niet in de bepalingen van de code goed bestuur, maar in de richtlijnen voor de jaarverslaglegging. Ook de accountant toetst niet inhoudelijk op governance-aspecten.

Uiteindelijk is de naleving van de code dus de eigen verantwoordelijkheid, of – zoals de sectororganisaties het zien – de verantwoordelijkheid van de sector zelf. Idealiter betekent dit een aanspreekcultuur binnen de sector, tussen bestuurders onderling. De VO-raad heeft daarnaast een governancecommissie ingesteld, waar leden het niet-naleven van de code goed bestuur door collega's, kunnen melden. Verder monitort de VO-raad zelf ook aan de hand van een checklist of de leden hun publicatieverplichtingen nakomen.

Naast een controlerende – en mogelijk sanctionerende – rol kiezen de sectorra-

den vooral voor een stimulerende aanpak. Door het bieden van de ondersteuning op het gebied van goed bestuur door een governanceloket (VO-raad), professionaliseringsprogramma's en het faciliteren van collegiale visitaties, willen de sectororganisaties bijdragen aan het werken aan goed bestuur. Zowel de PO-raad als de VO-raad hebben daarnaast een monitorcommissie die periodiek onderzoek doet naar de naleving van de code en die daarover publiceert en bijeenkomsten organiseert.

4. RICHTLIJN GOED TOEZICHT VTOI-NVTK

De vereniging voor toezichthouders in onderwijsinstellingen en kinderopvang (VTOI-NVTK) heeft in het najaar van 2021 een code voor goed toezicht gepubliceerd. Deze code is niet specifiek voor een sector, maar een uitwerking van wat goed toezicht is voor alle onderwijssectoren en de kinderopvang. Deze code is dus geen sectorcode goed bestuur zoals hierboven beschreven. Hij kan eerder gezien worden als een aanvulling voor het onderdeel goed toezicht.

De VTOI-NVTK wil als brancheorganisaties voor toezichthouders een standaard neerzetten voor goed toezicht. Een standaard die kwaliteit van toezichthouders vraagt, vanwege het maatschappelijke belang van onderwijs en kinderopvang. Ten opzichte van de sectorcodes is deze code concreter in de uitwerking van de zeven hoofdthema's en biedt daarmee meer handvatten dan de sectorcodes. Tegelijk is de uitwerking soms wat vergaand, zeker voor kleinere organisaties.

De code geldt vanaf 1 oktober 2021 als verplichting voor leden van de VTOI-NVTK. Het lidmaatschap van de VTOI-NVTK is niet verplicht voor toezichthouders.

Deze whitepaper is gebaseerd op een hoofdstuk uit het basisboek GOED BESTUUR.

Meer gratis whitepapers zijn te downloaden via vgs.nl/basisboek. Voor uw bestuurders en toezichthouders exemplaren van het volledige basisboek bestellen/ reserveren? Mail het gewenste aantal naar Diederik Kloosterman, d.kloosterman@vgs.nl.

REFLECTIEVRAGEN:

1. Op welke manier geven het bestuur en de toezichthouder invulling aan het principe van professionalisering?
2. In hoeverre kan een willekeurige ouder of betrokkene in het jaarverslag terugvinden hoe uw schoolorganisatie zijn (maatschappelijke) opdracht inhoud geeft?
3. Hoe werkt die opdracht merkbaar door in het bestuurlijk handelen en het functioneren van de toezichthouder?
4. Wanneer is een bestuurder of een toezichthouder voldoende onafhankelijk? Hoe vaak wordt hierover in het bestuur of het toezichthoudend orgaan doorgesproken? Welke dilemma's komen daarin naar voren?

VERDER LEZEN

PO-raad, 'Code goed bestuur in het primair onderwijs' te raadplegen via www.poraad.nl

VO-raad, 'Code goed bestuur' te raadplegen via www.vo-raad.nl

VGS, Handreiking bij de (nieuwe) code goed bestuur, VGS, Ridderkerk, 2021

VTOI-NVTK, Code goed toezicht, 2021

VTOI-NVTK, Goed toezicht: ijken en verrijken, Eindadvies kwaliteitscommissie VTOI-NVTK, Ede, 2020

CONTACT

Vragen of opmerkingen over de inhoud van deze publicatie? Neem gerust contact op met **Diederik Kloosterman**. Bel 0180 - 442 689 of mail naar d.kloosterman@vgs.nl.